

IVANKA KALINOVA:

Onstran Karavank.

Ob petletnici plebiscita.

o nekaterih dnevih neviht in viharjev je bila v jutro tretjega ponedeljka meseca avgusta naša bela Ljubljana zavita v gosto, neprodirno meglo. Hladno je sicer bilo, vendar pa nismo prav zaupali megli, če se bo pravočasno in rade volje umaknila solncu ali pa se bo mračna in zlokobna razgrnila preko gozrenjske ravni. Toda ko je vlak odpihal z naše nove postaje Medno proti Medvodam, je začela kukati izza meglene koprene najčistejša sinjina, in starodavni Kranj se je že zableščal v bajni lepoti poletnega jutra. Kakor umiti v jutranji rosi so odkrivali gorski velikani svoje glave. Mimo tolikrat občudovanih, nikdar nagledanih prirodnih krasot je hitel vlak proti Jesenicam. Naš cilj je bil onstran Karavank — tako blizu, pa vendar tako daleč, daleč.

Na Jesenicah smo izstopili. Že med vožnjo nam je povedal izprezvodnik, da moramo na Jesenicah prestopiti v »nemški vlak«. Zbolelo me je pri srcu. Ta »nemški vlak« vozi preko najstarejših slovenskih krajev. Spotoma smo morali že tudi oddati potne liste, ki so nam jih potrjene vrnili na Jesenicah. Na križiščni postaji Jesenice živahno vrvenje! Počakati smo morali na odhod vlaka čez Bohinjsko Bistrico v Julijsko Benečijo, potem pa smo prišli potniki za Avstrijo k pregledu prtljage. Ni bila to posebna težava. Carinarnik je posegel enkrat, dvakrat v kovčeg in videč v njem le nekaj perila, je bilo vse opravljeno. In potem smo odšli z jeseniškega kolodvora zopet po stopnicah navzdol in navzgor in vstopili smo v »nemški vlak«. V vseh oddelkih so gorele luči, saj je skoro vsa proga Jesenice-Podrožica velik, 8 km dolg predor pod Karavankami. Na levo se kaj hitro odcepi proga proti Mojstrani, na desno pa sem po kratki vožnji zagledala začetek karavanškega predora, veliko temno votlino, ki nas je pogoltnila vase. Mislim, da je za vsakega Slovenca, ki se vozi prvič po plebiscitu skozi karavanški predor, ta vožnja težka in temna. Jaz pa sem se vozila sploh prvič. Nekateri sopotniki so se krepčali z jedjo in pijačo, kar nas je bilo Slovencev, smo strmeli brez besed ven v gluho temo predora, a naša misel je bila ena in naša toga ena — velika in pekoča.

V misli zatopljeno, me je skoro presenetila dnevna svetloba. Vlak se je ustavil, in »Rosenbach« je zazvenelo ob vlaku. Nihče ni smel izstopiti, preden se ni izvršil pregled avstrijske carinarnice. Pa je bilo tudi to kmalu opravljeno. Izstopili smo. Precej veliko postajno poslopje z dobro restavracijo, nekoliko proč od postaje lepo novo poslopje za carinarske urade in s stanovanji za carinarske uradnike, nekoliko bolj oddaljena »Volksschule« s »Turnhalle«, lep nov hotel

s tujskimi sobami, to je Podrožčica. Vprašali sva s sestro v slovenskem jeziku za pot v Št. Jakob. Pa se je stari ženici, ki nas je pozdravila z »Grüß Gott«, razjasnil ves dobrodušni, nagubani obraz in natančno nama je povedala, naj greva najprej na desno po mali cesti, potem pa mimo »riža« na levo. Znana nama je bila posebnost izpuščanja glasnika »k« v okolici Št. Jakoba. Zato sva vedeli, da je »riž« naš križ, »amen« naš kamen, »aj« pa naš kaj.

Po tričetrturni hoji sva zazrli visoko na gričku belo cerkvico, Št. Jakob. Težke dni je zrla ta stavbica v maju l. 1919. Domači slovenski fantje so sprosili cerkovnika, naj jih pusti v zvonik. Ker stoji cerkvica na strmi višini, bi bilo od tam lahko odbijati napade nemških čet. Pa so zvedeli sovražniki za skrivališče, in ob ljutem napadu se je zrušil ves gornji del zvonika. Nova streha še priča o težkem dogodku.

Sv. Jakob v Rožu

Tudi še drugače je ta cerkvica polna slovenske zgodovine. »Grobovi govore« sem nehote vzkliknila, ko sem hodila po pokopališču. Skoro vsi nagrobni spomeniki s slovenskimi napisi pričajo o narodnosti prebivalstva. Stala sem pred grobovi rodovine Janežičeve iz Leš in s solznimi očmi čitala nagrobni napis žene-matere, rojene l. 1810:

»Z velikim trdom si nas porodila,
v skrbah, težavah hudih odredila,
učila nas Vsevišega častiti,
rojake in slovenski rod ljubiti,
zato podeli naj Ti večni mir
stvarnik sveta, vse milosti izvir.«

V Lešah pri Št. Jakobu je bil tudi rojen Anton Janežič, katerega delo je rodilo v slovenskem slovstvu tako dragocene sadove. V »Slo-

venskem Glasniku» je zbral ves tedanji mladi pisateljski rod k skupnemu delu in v početni zgodovini »Mohorjeve družbe« je z zlatimi črkami zapisano Janežičevo ime.

Tako čudovito lepo je gori pri cerkvici Št. Jakoba zjutraj, ko je dolina še vsa zagrnjena v belo megleno kopreno, planinski vrhovi pa že strme s svojimi čistimi vrhovi v sinje nebo. Pa je skoro še lepše zvečer, ko zamira večerni ave nad mirnimi vrhovi temnih smrek in zadnji pojemajoči zvoki hite tja nad nebotične vrhove proti prvim prižigajočim se zvezdam. Le trkajte na nebo, vi grenko sladki zvonovi Rožne doline, in prosite, naj On tam gori ne zabi, da hrepene tu doli zvesta, v trpljenju preizkušena srca po svobodni slovanski domovini!

Kraj Št. Jakob sam je majhen. Župnišče je velika lepa stavba, v spodnjem delu ima izobraževalno društvo sobo z odrom. Tam igrajo

Humperški grad nad Dravo s pogledom v Rožno dolino (Rož) proti Sv. Jakobu

pridni zavedni šentjakobčani »Miklovo Zalo« in druge igrokaze. Tudi sirotišnica v Št. Petru, ki jo vzdržujejo šolske sestre iz Maribora, prireja slovenske igre. Lepaki na hišah so za 8. september napovedovali uprizoritev igre »Izgubljeni raj«. Da bi ne tičalo v tem izrazu toliko bridkega za nas!

Št. Jakob ima nekaj nad vse zavednih slovenskih hiš. Kdor gre skozi Rožno dolino, se naj oglasi v Št. Jakobu pri Kobentarju, po domače Vidmanu. In ko bo zapuščal to uprav slovansko gostoljubno hišo, jo bo zapuščal s trdno zavestjo, da je slovanska narodnost v tem ljudstvu zakoreninjena pregloboko, da bi jo mogel izrvati tujčin. Bo menda res, kar nam je oduševljeno pravila ljuba znanka iz Roža. Na večer pred sv. Cirilom in Metodom zažigajo v Rožni dolini ali — bolje rečeno — po vencu gorá, ki obdaja Rož, kresove. Pa je baje teh plam-

tečih luči slovanske zavesti vsako leto več. Nemci so minulo leto dejali: »Ali se rodi v Rožu vsako leto več Slovencev?«

Iz Št. Jakoba smo prišli v pičli uri v vas Podgorje. In na tej poti se nam je pokazal del Rožne doline tako nepopisno lep, da sem dejala: »Rožna dolina je roža Koroške!« Nebo je bilo modro, dan topel, toda ne vroč in solnce je oblivalo Rož in odkrivalo v prelestni luči vse njegove lepote. Na eni strani nas je pozdravljala naša ljuba Golica, visoki Stol in prekrasna koroška Jepa, na drugi strani se je pod Jer vrhom svetlikal zvonik Št. Ilja in Drave blesteči pas se je kazal le v kratkih progah liki jezercem. Z vsakim korakom so se odkrivale za bližnjimi vrhovi nove krasote, oddaljeni vrhunci gorá. Tam daleč, daleč na vzhodu se je kazal Visoki Obir, na zahodu pa Dobrač, v njegovem podnožju se razprostira Zilska dolina. Podgorje, rojstna vas Andreja Einspielerja, »očeta koroških Slovencev«, je lična vasica ob progi Podrožčica-Celovec. Prav tik ob smrekove gozde je potisnjena s svojo lepo gotsko romarsko cerkvico. Cerkvica slovi kot božja pot. Ima lepe slike in na desni strani iz lesa izrezljan oltar. Ta oltar so po obljubi darovali Dunajčani po turški oblegi Dunaja v letu 1683. Pred nevarnostjo so baje obljubili zlat oltar, po odvrnjeni nevarnosti pa so poslali lesenega. Ko sem v cerkvici zagledala lep misijonski križ z napisom »Reši svojo dušo«, mi je srce iskreno zaprosilo, da bi Bog tudi rešil in ohranil vse te slovenske duše, ki se v milem materinem jeziku zatekajo k Njemu v iskreni molitvi.

Solnce se je nižalo na zaton, ko smo se vračali s Podgorja proti Št. Jakobu. Vsa prostrana dolina s svojimi mehкими, zelenimi tratami je ležala že v senci, mirna in pokojna kakor sladka sanja, le od stoletnih skalnatih vrhov solnce kar ni moglo odtegniti svojih žarnih poljubov. V dušah nam je bilo sladko in zasanjali smo, da smo doma, v domovini. Da bi se uresničile te sanje naših src, da bi krasila Rožna dolina kot prekrasna roža krono Karadorđevičev!

